

Om opfattelsen i det 18. århundrede af
Slesvigs statsretlige s
tilling.

Historisk Tidsskrift, Bind 11. række, 4 (1953)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/hto/hto_11rk_0004-PDF/hto_11rk_0004_100089.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=100089>

pdf genereret den : 28/5-2008

Småstykker.

Om opfattelsen i det 18. århundrede af Slesvigs statsretlige stilling.

Af

Holger Hjelholt

I mit 1945 udkomne skrift »Inkorporationen af den gottorpske Del af Sønderjylland i Kronen 1721« gav jeg i det afsluttende kapitel en skildring af »Opfattelsen af Slesvigs statsretlige Stilling i Tiden til ca. 1800«. Denne skildring var delvis polemik imod Kr. Erslev, der til støtte for den opfattelse, som han forfægtede i bogen »Frederik IV og Slesvig. En historisk Fortolkning af Arvehyldingsakterne« (1901), havde anført forskellige udtalelser af Hans Gram og Andreas Hojer. Det er et par yderligere bemærkninger om dette emne, som jeg skal fremsætte i det følgende.

I mit nævnte skrift gennemgik jeg udførligt de forskellige udtalelser af historikeren *Andreas Hojer* (d. 1739). Den ene af disse findes i hans forelæsninger »Jus Publicum«, der i 1783 blev udgivet af Peder Mortensen Bredsdorff med bemærkningen, at de var »efter hans (Hojers) Tilsigende til Deels paa Dansk deels paa Latin optegnet og sammenskrevet, nu heelt paa Dansk oversat«. Hojer opkaster her det spørgsmål, om hertugdømmet Slesvig er en part af Danmark, og svarer herpå følgende: 1658 var det separeret fra Danmark, da det var arveligt, medens Danmark dengang var et valgrige, men efter enevældens indførelse står det kongen frit for, »om han behager, at indlemme det med Danmark, som til denne Tiid end ikke er skeet, og om det er tjenligt, er her ikke Sagen; men denne Erklæring er nødvendig, siden Konge-Lovens 19de Artikel siger: at alt hvis som da tilhørte Danmark, eller herefter med lovlig Titel forhverves, bestandig skal blive ved Kronen, altsaa kan dette Hertugdom ey afhændes«.

Erslev interesserer sig nu i sin fremstilling — naturligt nok efter sin opfattelse af begivenhederne 1721 — kun for den første del af Hojers udtalelse, nemlig den at Slesvig endnu ikke er indlemmet med Danmark. Han hævder endvidere, at der hos Hojer ikke kan være tale om en administrativ indlemmelse, men om en statsretlig. Den sidste del af udtalelsen, at Slesvig ifølge kongeloven ikke kan skilles fra kronen, går han ikke ind på.

Jeg skal komme tilbage til dette spørgsmål, men vil først hæfte opmærksomheden ved, at der i Hojers udtalelse er i hvert fald een uforståelig sætning, nemlig den: men denne Erklæring er nødvendig, siden osv. Hvordan man end vender og drejer den, giver den ingen mening. Jeg har beklageligvis i min bog gengivet udtalelsen uden at fremhæve dette.

I sommeren 1946 opholdt jeg mig en kort tid i Genève og studerede i universitetsbiblioteket, der rummer Reverdils efterladte papirer. Jeg faldt her over et manuskript *Droit publique danois* eller *De jure Publ. Daniæ* og noterede mig nogle udtalelser i dette, således spørgsmålet: *Utrum Ducatus Slesvicensis est partis Daniæ* og svaret: »Anno 1658 var dette Fyrstendømme separeret fra Dannemarck, som det første var arveligt og det andet et Val-Rige. Men fra den Tiid Souverainitetet i Dannemarck blev introduceret, staar det Kongen frit for, om hand behager, at incorporere det med Dannemarck, som til datum end icke er skeed; et utrum consultum sit, non hujus est loci, desuden er denne Erklæring unødvendig, siden *lex Reg. Art. 19* siger, at alt hvad som da tilhørte Dannemarck eller herefter *justo titulo acquiraris*, bestandig skal blive ved Kronen ita ut *hic Ducatus abalienari nequeat.*«

Da jeg noterede mig disse udtalelser, stod det mig ikke i øjeblikket klart, at jeg her stod over for et eksemplar af Hojers ovenfor nævnte forelæsninger, »til Deels på Dansk dels på Latin optegnet og sammenskrevet«. Det vil ses, at der mellem de udtalelser, jeg har anført efter Bredsdorffs udgave, og de efter manuskriptet i Genève citerede i realiteten kun er een forskel. Hvor Bredsdorff har: Men denne erklæring er nødvendig, har manuskriptet: Men denne erklæring er unødvendig. Det havde dog ikke været nødvendigt at tage til Genève for at konstatere

dette. Det kongelige Bibliotek besidder nemlig adskillige manuskripter, som tilhørere har forfærdiget af Hojers pågældende forelæsninger. (se f.eks. Ny kgl. Saml. 4° 1410, 1411, 1412 og 1413 og Thott Fol. 1158). Alle disse ms. har som ms. i Genève: Men denne erklæring er unødvendig. Den simple forklaring på den meningsløse udtalelse hos Bredsdorff er altså, at vi har at gøre med en trykfejl.

Hvad ms. har, giver sproglig set god mening. Hojer konstaterer, at efter suverænitetsens indførelse står det kongen frit at inkorporere Slesvig med Danmark, hvad der dog endnu ikke er sket, men tilføjer, at en erklæring herom for øvrigt er unødvendig, da Slesvig ifølge kongelovens art. 19 ikke kan skilles fra kronen. Skønt der altså sproglig set er god mening, ligger der dog indholdsmæssigt en vis modsigelse i Hojers udtalelse. Denne kan, så vidt jeg skønner, næppe forklares på anden vis end derved, at når Hojer taler om, at inkorporationen ikke er sket, tænker han på en administrativ indlemmelse, medens han i den sidste del af udtalelsen tænker på en statsretlig. Erslevs afvisning af denne betragtning ser jeg mig således ikke i stand til at dele.

Til de mange udtalelser, som jeg i min bog har anført om det 18. årh.s opfattelse af, at kongelovens arvefølge og enevælden var gældende i Sønderjylland, vil jeg føje et par, som jeg først senere er blevet opmærksom på. Den første er af den kendte forfatter *Jens Schelderup Sneedorff*, der i slutningen af året 1751 blev udnævnt til professor i Sorø og en halv snes år senere blev informator for arveprins Frederik. S. holdt i 1750'erne en række forelæsninger over statsvidenskabelige emner, forelæsninger, der dog kun kendes af tilhøreres optegnelser¹. Blandt disse er også »Jus Publicum Danicum«, hvortil slutter sig en omtale af Slesvigs og Holstens statsforfatning². S. siger bl.a. her, at Slesvig har haft 3 perioder: den 1., da det var et len, den 2., da det blev suverænt (d.v.s. 1658) og endelig den 3. (1721), da det blev inkorporeret med riget. Ved omtalen af begivenhederne

¹) Se herom nærmere K. F. Plesner: *Jens Schelderup Sneedorff* (1930). Plesner omtaler ikke, hvad jeg i det følgende anfører.

²) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 4° 1414, 1413b og 1530.

under den store nordiske krig nævner S., at kongen *jure belli* satte sig i possession af hele hertugdømmet Slesvig og inkorporerede det med Danmark. Om kongelovens artikel 19, som jeg tidligere har anført, siger han, at den strækker sig ikke alene til det, som Frederik III ejede, men også til alt, hvad i tiden kunde *acquireres*, altså også til Slesvig; men den strækker sig ikke til andet end det, som kan riget inkorporeres, altså ikke til Holsten og Oldenburg.

I fremstillingen af fyrstendømmernes statsforfatning udtaler S., at Slesvig er en gammel provins af riget og nu *jure belli* reuneret med kronen og følgelig underkastet samme regeringsform og succession som riget, selv om stænderne endnu har beholdt adskillige privilegier. Slesvig er efter kongeloven og andre statsakter *inalienable*.

Fra omtrent samme tid som Sneedorffs forelæsninger er det af de to schweizere *André Roger* (d. 1759) og *Elie Reverdil* (d. 1808) forfattede værk: »Lettres sur le Dannemarc«. Det 1. bd. udkom 1757 i Genève, 2. bd., der for største delen er forfattet af Reverdil, i 1764. Roger var den ældre Bernstorffs privatsekretær, medens Reverdil som bekendt var lærer for Christian VII. Begge må siges at have haft god lejlighed til at blive bekendt med de i danske regeringskredse herskende opfattelser.

I 2. bd. af nævnte værk omtales (s. 137)¹ den store nordiske krig og fredsslutningen 1720 med garantien for det erobrede gottorpske Slesvig, hvorpå der fortsættes: »et l'année suivante il (kongen) la réunit à sa couronne. Ainsi le Duché de Slesvig est redevenu ce qu'il étoit autrefois, une province du royaume de Dannemarc«. En lignende opfattelse gør schweizeren *P.-H. Mallet* gældende i sin kendte »Histoire de Dannemarc«. I 9. bd. (1788) af dennes 3. udgave omtaler han s. 359 Tønnings overgivelse. Frederik IV, skriver han, benyttede sig af sejrens ret, og »il réunit solennellement tout le duché de Sleswick à sa couronne dont il n'avoit jamais été démembré que pour le malheur du Dannemarc, et souvent pour celui de tout le Nord«.

¹) I udgaven 1765 s. 116.